

Auktionerna.

Ur boken *Snapphanar och andra i gamla tiders Bohuslän*
Utgiven 1969 Av Sven Rydstrand

Auktionen är en mycket gammal försäljningsform, som troligen förekommit såväl i vårt land som i de övriga nordiska länderna ända sedan medeltiden. Och i medelhavsländerna har auktionen forntida anor. Det var dock i äldre tider huvudsakligen i städerna bland dess borgare och handelsidkare, som auktionerna ägde rum. På landsbygden tycks knappast några auktioner ha förekommit, åtminstone inte i större antal, förrän i början av 1800-talet. I varje fall är uppgifterna om auktioner under 1700-talet ganska sällsynta, och de protokoll, som blivit bevarade från detta århundrade, är inte många. Man kan dock givetvis förutsätta att de i viss utsträckning förstörts.

Först vid 1800-talets slut och 1900-talets början sätter emellertid den verkliga auktionsruschen in på den svenska landsbygden. Den fortsätter delvis ännu, även om den tycks ha kulminerat under 1940- och 1950-talen. Under dessa båda årtionden har nämligen landsbygden omvandlats på ett tidigare oant sätt och samtidigt i hög grad avfolkats. När det tog slut på de gamla torparna eller småbönderna, vare sig de nu fördes till graven eller ålderdomshemmet, så försvann i regel också gårdarna och torpen. Och då måste det göras auktion på de överblivna ägodelarna. Så blev också förhållandet, när landsbygdens många överblivna arbetare flyttade till städerna. Priserna var i regel också ganska höga vid denna tid på alla slags inventarier, om man undantar fabriksmöbler från 1900-talet. Detta eggade naturligtvis en del ålderstigna lantbor till att sälja gårdarna och göra auktion.

Det var inte så liten skillnad på priserna vid auktionerna förr i tiden och nu. Visserligen var penningvärdet mycket högt i början av 1800-talet, men det kan ändå vara intressant att göra några jämförelser. Vi skall därför titta litet i ett auktionsprotokoll, som skrevs vid en auktion på gården Holländaröd i Brastads socken år 1811. Det var efter torparen Rasmus Eriksson, som auktionen hölls, och auktionsförrättare var häradshövdingen Anders Hylander på Röe. Han försålde bl. a. följande saker. Priserna anges inom parentes.

1 häst, 10 år (50 riksdaler), 1 får (3 riksdaler), 1 gödselkärra (17 skilling), 1 kista med läs (2 riksdaler, 28 skilling), 1 vedsläde (3 skilling), 1 psalmebok (12 skilling), 1 par blå byxor och väst (3 riksdaler), 1 gammal plog (13 skilling), 1 vattenkvarn och 2 hackjärn (4 riksdaler), 1 tröja av flanel (1 riksdaler), 1 får med lamm (4 riksdaler, 32 skilling), 1 ko gråsa (31 riksdaler), 1 lakan (1 riksdaler, 16 skilling), 1 blagarnsskjorta (1 riksdaler, 4 skilling).

Detta var bara några enstaka exempel på hur billigt allting var i begagnat tillstånd på den tiden. I våra dagar skulle säkert hästen ha gått till minst tusen kronor och fåret mer än 300 kronor. Kon hade man nog inte nu fått för mindre än 700–800 kronor, och vedsläden skulle nog gått upp i 50–60 kronor. Så stor skillnad på auktionspriserna har det blivit på c:a 150 år. Men så är det ju på alla områden. Allt har stigit i värde.

På 1900-talet har också efterfrågan på gamla antika möbler och andra gamla föremål blivit oerhört stor med därav åtföljande förhöjda priser på sådant, som tidigare ansetts som värdelöst. Så kan t.ex. en sekelgammal Karl-Johanssoffa ofta på en auktion gå upp i 2–3 000 kronor, och 80-talsstolarna får man inte sällan betala 4–500 kronor pr stycket för. För att inte

tala om gammalt porslin, som är en mycket eftertraktad vara på auktionerna, där ett gammalt stop kan gå upp i hundratals kronor.

Till sådana auktioner, om vilka det annonserats, att där kommer att försäljas antika saker, lockas därför alltid mycket folk, och detta inte blott från orten utan stundom även mycket långväga ifrån. I Bohuslän är det emellertid nästan uteslutande sommargästerna, som ropar in det mesta i antikväg, eftersom dessa i regel har råd att betala bäst. Detta gäller f. ö. inte bara lösöret utan även många gånger stugorna och torpställena vid kusten, vilka ofta hamnar i storstadsbornas ägo, då de försäljas.

Auktionerna har alltid varit ett kärt folknöje, och så är det tydligen alltjämt. På våarna tar åtminstone bönderna alltid ledigt under auktionsdagarna i orten. Sysslorna är ju i februari–mars inte så särskilt brådskande och nöjena inte heller särskilt många. Därför går man till auktionen, även om man inte ämnar köpa något. Man vill ändå höra, hur priserna ligger till, och man vill gärna träffa vänner och bekanta, av vilka man kan få höra sådana nyheter från när och fjärran, som varken tidningarna, radion eller TV berättar om. Det kan ju också hända att man lockas bjuda på en eller annan sak. Och blir man fast för den till skäligt pris, så är man inte missbelåten. Men när man sedan kommer hem med sitt auktionsfynd och får granskat det närmare, kanske man finner att man inte har så stor användning för det. Man slänger det måhända i en vrå, och där får det ligga. Kanske det kan komma till användning någon gång.

Förr i tiden var auktionisten vanligen en mycket talför och munvig person, som genom sina många lustiga infall och historier förmådde tina upp humöret hos auktionsbesökarna och göra dem intresserade för de utbudna varorna. Många sådana slängda auktionsropare minns man ännu i Bohuslän. Vi kan nämna t.ex. Johan Karlsson i Svandal, Tanum, Albert Olsson i Berga, Brastad, Martin Karlsson i Leråker, Svarteborg, och Carl Olausson; Lilldal, Tjörn, m.fl., alla verksamma vid 1900-talets början och några årtionden däromkring. Och dessutom har det ända in i våra dagar funnits många andra kända auktionister i Bohuslän, av vilka de flesta haft god förmåga att ropa.

I gamla tider var det en oskriven lag att alla auktionsbesökare skulle trakteras både med kaffe och brännvin. Många hade också med sig flera flaskor starkvaror, varför det inte var så mycket att förvåna sig över att det ofta gick livat till, särskilt på storauktionerna, där det mången gång blev si och så med ordningen. Slagsmål var heller inte så värst ovanliga, även om inte precis Bohuslän hörde till de landsändar, som var särskilt illa beryktade i det avseendet. Fjärdingsmannen skulle se till, att det hela gick ordentligt till, men på stora auktioner kunde han ju inte mycket göra. Och fylleristerna hade han i allmänhet overseende med. De fick väl sova över i någon hölada, tills de nyktrade till.

Men i fyllan och villan var det många, som ropade in saker och ting, utan att de hade en aning om, vad det gällde. Men de fick likväl stå för betalningen av sina inrop. Och på så vis kunde det inte sällan gå olyckligt för sådana, som inte hade det så gott ställt i ekonomiskt avseende. Ett par auktioner och mycket brännvin kunde ruinera en fattig bonde, ja, t.o.m. en välsituerad sådan.

Nutida auktioner skiljer sig inte oväsentligt från äldre tiders. Nästan samtliga auktionsbesökare kommer nu åkande i bilar, och auktionen blir därför närmast en bil och maskinutställning, särskilt om det är en storjordbrukare, som säljer. Ty då blir det ju mest

moderna maskiner, som dominerar försäljningen. Djuren, särskilt hästarna, tilldrar sig i allmänhet nu den minsta uppmärksamheten.

Nu går det också i allmänhet nyktert och städat till på auktionerna. Någon traktering av sprit blir det inte alls tal om, ty man får ju inte bjuda bilister på sådan vara. Däremot kan det inte sällan förekomma, att någon handlare reser ut till någon större auktion och säljer smörgåsar, varm korv och läskedrycker m.m. Sådant brukar vara eftertraktat i den vårkalla vinden.

Kanske samlas också i någon lada ett gäng ungdomar för att spela kort. Men det blir i allmänhet inte något spel om pengar eller pengars värde utan bara tidsfördriv. Kanske en och annan flicka träffar sin hjärtevän på auktionen och gör upp framtidsplaner med denne. Ty än lever romantiken på landsbygden. Det kan väl inte ens den mest rationalistiske folkhemsfostrare förneka.

Den nutida auktionsförrättaren är en helt annan typ än gamla tiders utropare. Han är vanligen affärsman ut i fingertopparna, men han utropar sin vara utan allt för mycket braskande reklam. Allt det gyckel kring varor och kunder, som var de gamles dragplåster, har han gått ifrån. Han kanske verkar torr och tråkig på så vis, men inte förty är auktionerna alltfört ett kärt folknöje både i stad och på landsbygd. En och annan kan kanske göra ett fint fynd, och den som inte är så lycklig, kan i stället glädjas åt andras lycka.

Ty de flesta går till auktionerna bara av ren nyfikenhet. Det är i det avseendet likadant nu som förr. Det är roligt att få se, vilka saker som funnits i det förstörda hemmet. Och det är roligt att få träffa bekanta. Och därför blir det alltid god publik på auktionerna även i våra dagar. Det är en gammal tradition, som man nog inte har så lätt för att gå ifrån.